

Op reis

Het is om dit project te redden, dat de dan 31-jarige Dunant de Franse keizer Napoleon III probeert te bereiken, die naar de Geneefse kranten melden, overwinning na overwinning boekt in Italië. Hij beschikt over een uitnemende introductie bij de keizer. Diens stafchef, generaal De Beaufort is een neef van Dunant en aandeelhouder van de door Dunant opgerichte NV.

Naarmate de per diligence reizende Dunant het oorlogsgebied nadert, krijgt hij steeds meer te horen over wat er aan de hand is. En als hij dan tenslotte in Pontremoli het keizerlijke hoofdkwartier bereikt, overstelt hij op het marktplein generaal De Beaufort met vragen over de oorlog. Hoe staat het met de operaties? Waar is Napoleon? Is het juist dat bij de gevechten om Montebello, Palestro en Magenta de beide legers enorme verliezen hebben geleden?

De generaal moet glimlachen om de burger, die voor het eerst met het verschijnsel oorlog wordt geconfronteerd.

„Wat wilt ge beste vriend, men maakt nu eenmaal geen ommelet zonder eieren te breken.”

Dunant beaamt dit, enigszins van z'n stuk gebracht. En daarna zegt de generaal *„als u werkelijk een echte veldslag wilt zien, talm dan geen minuut langer en steek zo snel mogelijk de Apenijnen terug over.”* Met een briefje voor Maarschalk de Mac-Mahon bij zich, gaat Dunant — zonder zich de tijd te gunnen om te eten — meteen weer in dezelfde postkoets terug. Het eigenlijke doel van zijn missie is voor hem kennelijk even van later zorg. Een dag of tien later stuurt hij generaal Beaufort een brief: *„Ik ben te Castiglione aangekomen op het ogenblik van de slag van Solferino, wat mij gedurende twee dagen alles, boek en brief, heeft doen vergeten.”*

Schok

Een schok van ontzetting gaat heen door de Geneefse zakenman als hij ziet wat oorlog werkelijk is. Versteend staart de lange man in z'n witlinnen tropisch pak naar een landschap vol doden, stervenden en gewonden (de slag bij Solferino telde 40.000 doden). Meteen gaat hij aan de slag om enige hulpverlening te organiseren. Drie dagen en nachten is hij vrijwel onafgebroken in de weer, geen onderscheid maken of het nu Fransen of Oostenrijkers zijn. „*Tutti Fratelli*” zegt hij, „wij zijn allen broeders” en de vrouwen die hem helpen zeggen het hem na: „*tutti fratelli*”. Het lijkt een nachtmerrie waar hij is ingerold. Een felle brief stuurt hij naar generaal Beaufort over het tekortschieten van de Franse medische dienst. Zijn hulpverleningswerk onderbreekt hij even door naar het keizerlijke hoofdkwartier in Cavriana te rijden om te smeken om hulp voor de vijandelijke gewonden. De keizer krijgt hij niet te spreken. Wel worden dan Oostenrijkse geneesheren en chirurgen vrijgelaten. Bij dat bezoek herinnert Dunant zich ook weer het eigenlijke doel van z'n reis. Aan een kolonel geeft hij het boekje over Napoleon, maar al na enkele dagen krijgt hij een briefje dat *„in verband met de huidige politieke omstandigheden”* de keizer liever niet heeft dat hij het thans publiceert.

Wekenlang is Dunant in touw voor de gewonden. Uitgeput en ziek keert hij 12 juli in Genève terug, een zenuwoverspanning nabij. Na een korte rustperiode gaat hij in Parijs weer aan de slag om zijn met de ondergang bedreigde Algerijnse onderneming te

redden. Het lukt hem niet de keizer te spreken te krijgen, maar een concessie krijgt hij tenslotte wel.

De herinnering aan de verschrikkingen van Solferino blijven hem intussen dagelijks achtervolgen. Overal praat hij erover. Z'n verhalen vallen niet overal even goed, met name in militaire kringen niet die er een aanklacht in zien tegen de Franse militaire gezondheidsdiensten. Terug in Genève besluit Dunant het allemaal maar eens op papier te zetten. Hoeveel mensen zijn in Solferino niet gestorven door alleen maar gebrek aan hulp? Er moeten vrijwilligersorganisaties komen voor dit werk, concludeert Dunant, maatschappijen geleid door de meest vooraanstaande en gewaardeerde mensen van elk land. En nog verder gaat zijn visioen.

Internationaal

„Zou het niet wenselijk zijn dat men elke gelegenheid te baat neemt om te komen tot een internationaal beginsel, een overeenkomst door alle volkeren van Europa aangenomen en goedgekeurd, die aan de basis moet liggen van de maatschappijen waarvan ik zoëven sprak?”

Men moet van de vreedstijd gebruik maken om deze overeenkomst op te stellen en af te sluiten. Want als de oorlog eenmaal uitgebroken is, zijn de partijen minder toeschietelijk en handelen ze alleen nog naar hun eigen en onmiddellijk belang. (...) In onze dagen heeft men de mond vol van vooruitgang en beschaving.

Als het nu toch waar is dat oorlogen niet altijd kunnen vermeden worden, eisen dan diezelfde vooruitgang en beschaving niet dringend dat men alle krachten inspannt en bundelt om de treurige gevolgen van een oorlog, zoal niet te voorkomen, dan toch te verzachten?”

Twee delen

„Un souvenir du Solferino” is geen vlammend geschrift tegen vorsten, die met hun machtsstreven dood en verderf zaaiden. In het eerste deel van het boek wordt zelfs de lof gezongen op het heroïek en de dapperheid van de adellijke legeraanvoerders. „*Het is één groot éloge van de militaire deugden, geen woord daar van enige kritiek op het militaire handwerk*”, oordeelt Röling. Los van de romantische opvattingen over het krijgsbedrijf van zijn tijd was de jonge Dunant nog volstrekt niet. Maar waarom al deze overbodige lyriek voordat hij in het tweede deel ter zake komt?

Bedacht dient te worden dat Dunant z'n boodschap in de eerste plaats richtte tot de vorsten, de adel en de generaals. Van hen wilde hij wat gedaan krijgen. En de man die „Un souvenir” schreef was dezelfde als die met een Napoleon III bewierokend boekje naar Italië reisde om de keizer goedgunstig te stemmen voor zijn Algerijnse project. Wie geen revolutie wil, prijst de deugden en de goedheid der machthebbers... in de hoop dat zij zullen worden, zoals beschreven. Dunant was geen uitzondering.

Diep geschokt was hij echter toen hij met eigen ogen zag wat oorlogvoeren was. Heel anders dan hij kennelijk had gedacht. Niet zijn betogen maar „*het kort en nauwkeurig verslag*” van de feiten, die hij waargenomen had, bracht opschudding in de Europese salons. Dit was heel wat anders dan de taferelen op de schilderstukken suggereerden.

Dunant: „**Het lijden en de vreselijke ellende die ik hier op deze onvergetelijke vijftiengste, zesent-**